

Bài 3

ANH CHỊ EM QUAN TÂM, GIÚP ĐỠ NHAU

MỤC TIÊU

Sau bài học, HS biết:

- Nêu được biểu hiện của sự quan tâm, chăm sóc anh chị em trong gia đình;
- Nhận biết được sự cần thiết của việc quan tâm, giúp đỡ nhau giữa anh chị em trong gia đình;
- Có thái độ đồng tình với sự quan tâm, giúp đỡ nhau; không đồng tình với những việc làm không thể hiện sự quan tâm, giúp đỡ nhau của anh chị em trong gia đình;
- Thể hiện được sự quan tâm, giúp đỡ anh chị em trong gia đình bằng một số việc làm cụ thể, phù hợp với lứa tuổi.

KHỞ ĐỘNG

Nội dung khởi động SGK gợi ý là bài hát *Làm anh khó đấy* (Nhạc: Nguyễn Đình Khiêm; thơ: Phan Thị Thanh Nhân). Đây vốn là bài thơ *Làm anh* nổi tiếng, được đưa vào SGK Tiếng Việt lớp 1 (học kì 2), chương trình giáo dục tiểu học năm 2006. Dù rất quen thuộc, song GV cũng cần lưu ý đến việc HS lớp 1 thuộc lời bài hát (thơ). Bài hát này trên Youtube có nhiều video clip khá sinh động. GV có thể tham khảo để lựa chọn tổ chức khởi động.

KHÁM PHÁ

Hoạt động 1: Xem hình và trả lời câu hỏi

Hoạt động này có 2 hình, nội dung đối lập nhau. Mục tiêu (và cũng là câu hỏi) của hoạt động này là HS nhận xét việc làm của các bạn trong hình, vì vậy GV cần tổ chức cho HS quan sát kĩ hình để nhận diện được tính chất của việc làm qua các biểu hiện:

Hình 1: Chị đang hướng dẫn em chơi (hoặc cùng em chơi) lắp ráp robot. Tính chất của đồ chơi (thường phổ biến với các bé trai); khuôn mặt vui của chị, sự chăm chú có phần thích thú của em trai cho phép GV gợi dẫn để HS nhận ra đây là hành động yêu thương, giúp đỡ của chị đối với em trai.

Hình 2: Anh và em trai đang giằng nhau hộp màu. Khuôn mặt nhăn nhó, ửng đỏ của em trai cho thấy em đang cố gắng, tranh hộp màu của anh. Trong khi đó, khuôn mặt anh tỏ vẻ ngạc nhiên và cũng không nhường em. Như vậy, hình 2 là sự tranh giành của hai anh em, không ai nhường nhịn ai.

Tổ chức cho HS quan sát 2 hình này, GV cần lưu ý và gợi dẫn HS đến biểu cảm khuôn mặt của các nhân vật, giúp các em nhận ra đúng nội dung của hình để từ đó đưa ra nhận xét của mình.

Hoạt động 2: Thảo luận

Hoạt động này có 4 hình, với câu hỏi: *Việc làm nào thể hiện sự quan tâm, giúp đỡ nhau của anh chị em trong gia đình?*

Trong 4 hình thì 3 hình thể hiện sự quan tâm, giúp đỡ nhau của anh chị em trong gia đình, HS có thể dễ dàng nhận ra điều này. Tuy vậy, GV cần tổ chức khai thác các tình huống trong mỗi hình cụ thể để hoàn thành mục tiêu hoạt động:

Hình 1: Anh đang hướng dẫn em đọc sách. Tính chất của hình khá mở, GV cần cho HS nhiều hơn một sự lựa chọn về nội dung của hình, chẳng hạn:

- Anh hướng dẫn em đọc sách;
- Anh đọc sách cho em nghe;
- Anh kể chuyện tranh cho em;
- ...

Hình 2: Chị đang đỡ em trên vai. Hình ảnh này rất quen thuộc với trẻ em đồng bào dân tộc ít người nhưng có thể khá lạ lẫm đối với HS thành phố, nên GV cần có những gợi ý, hướng dẫn để HS nắm rõ: Chị đỡ em trên lưng, em bé ngủ ngon lành, tay chị vòng ra sau ôm em... là những chi tiết thể hiện hành vi yêu thương của chị đối với em, giúp em ngủ ngon, không giật mình thức giấc.

Hình 4: Em đang đưa chai nước cho chị. Đây là việc làm thể hiện sự quan tâm, giúp đỡ của em đối với chị, cụ thể là khi chị (đi học) quên chai nước, em đã giúp đỡ chị.

Riêng hình 3: Anh không nhường đèn trung thu cho em gái, là một hành động thể hiện sự thiếu nhường nhịn và yêu thương em nhỏ. Đây là tình huống gây nhiễu nhằm giúp HS xác định đúng hơn các biểu hiện, việc làm, hành động nhường nhịn, quan tâm, giúp đỡ giữa anh chị em trong gia đình. Biểu cảm ở khuôn mặt là tín hiệu tin cậy để GV tổ chức cho HS nhận ra điều này.

GV cần lưu ý, sự quan tâm, giúp đỡ nhau của anh chị em trong gia đình luôn có tính chất hai chiều: từ anh/chị đối với em và ngược lại. Nội dung hoạt động này cần khai thác yếu tố trên, tránh mặc định trong gia đình thì chỉ luôn luôn là anh/chị quan tâm, chăm sóc em.

Hoạt động 3: Chia sẻ

Mục a của hoạt động này yêu cầu HS bày tỏ quan điểm đồng tình hay không đồng tình với các việc làm, tình huống trong 4 hình.

Hình 1: Chị đang đưa nôi cho em ngủ.

Hình 2: Em đang đòi lon nước ngọt của anh nhưng anh không nhường, không cho em (khai thác chi tiết em đang khóc, anh giơ lon nước lên cao, tay chống nạnh như thách em lấy được...).

Hình 3: Anh đang ngồi học bài, em hát hò inh ỏi, làm ồn, anh không học được.

Hình 4: Chị đang hướng dẫn em học bài.

Một lần nữa, GV cần lưu ý đến tính chất hai chiều của việc quan tâm, giúp đỡ nhau của anh chị em trong gia đình. Cần tổ chức cho HS quan sát, phân tích nội dung hình trước khi đưa ra quan điểm của các em đồng tình hay không đồng tình.

Đối với yêu cầu của mục b. *Kể thêm một số việc làm thể hiện sự quan tâm, giúp đỡ nhau của anh chị em trong gia đình*, GV có thể mở rộng thêm các tình huống như: giúp em nhỏ ăn cơm (cháo); lau mặt, tay chân cho em khi em bị vấy bẩn; giúp anh chị lấy đồ/quần áo... để HS có thể lựa chọn và tự rút ra được một số việc làm phù hợp với hoàn cảnh gia đình mình.

Cần lưu ý đến thực tiễn gia đình của HS trong lớp, đặc biệt là đối với các em HS con một.

Mục c là một câu hỏi khá khó và có tính chất mở: có nhiều phương án trả lời cho câu hỏi *Vì sao anh chị em trong gia đình phải quan tâm, giúp đỡ nhau?*

Tùy vào hoàn cảnh, nhận thức và cách hiểu của từng em, HS có thể đưa ra nhiều phương án trả lời không giống nhau. GV cần linh hoạt để xử lý trong các tình huống. Có thể cần có một định hướng chung, chẳng hạn: quan tâm, giúp đỡ nhau là sự thể hiện tình yêu thương của những người thân trong gia đình.

LUYỆN TẬP

Hoạt động 1: Xử lý tình huống

Nội dung hoạt động này đưa ra 4 tình huống khác nhau:

Hình 1: Anh trai đi học nhưng để quên hộp bút trên bàn.

Hình 2: Em bé bò chơi một mình giữa nhà, giơ tay về phía chiếc quạt máy đang quay.

Hình 3: Chị gái đứng trên ghế thấp để lấy sách ở tầng trên của giá sách cao.

Hình 4: Anh trai đi đá bóng về bị chấn thương, trầy xước chân.

Cả 4 tình huống đều cần đến sự quan tâm, giúp đỡ. GV cần tổ chức để HS tìm ra cách thức quan tâm, giúp đỡ người thân trong những tình huống này. Nói cách khác, HS phải trả lời được: phải quan tâm, giúp đỡ như thế nào? Vì vậy, tổ chức hoạt động nhóm nhỏ cũng là một lựa chọn khá dĩ đối với nội dung này.

Hoạt động 2: Liên hệ bản thân

GV có thể cho HS kể về anh chị hoặc em gái, em trai của mình, qua đó khơi dậy lòng yêu thương, biết quan tâm của anh chị em trong gia đình (cần lưu ý đến các HS có hoàn cảnh đặc biệt) để tiếp nối hoạt động yêu cầu HS cho biết mình đã quan tâm, giúp đỡ anh chị em trong gia đình chưa. Nếu chưa thì cần phải làm gì? Đây là hoạt động vừa có tính liên hệ vừa có tính tự nhắc nhở đối với cá nhân HS, vì vậy GV cần khích lệ ý thức tự giác của các em, sao cho việc em cần làm sắp tới không phải là sự bắt buộc mà là tự nhận thức, để thể hiện sự quan tâm, yêu thương đối với anh chị em của mình.

THỰC HÀNH

Hoạt động 1: Vẽ tranh hoặc trang trí thiệp để tặng anh, chị hoặc em của em.

Để tổ chức hoạt động này, GV cần có sự chuẩn bị trước và cần phân bổ thời gian hợp lí. Không nhất thiết tổ chức cho HS vẽ tranh theo một chủ đề nhất định, mà có thể cá nhân hoá hoạt động này bằng sở thích, hoàn cảnh gia đình của từng em cho phù hợp.

Lưu ý, cần đảm bảo bức tranh được hoàn thành và được tặng đúng người em muốn. GV cũng nên quan tâm đến phản hồi của việc tặng tranh này vào tiết học hôm sau qua lời kể của các em.

Hoạt động 2: Thực hiện những lời nói, động tác phù hợp khi:

Buộc dây giày giúp em; Chải đầu, tết tóc cho em; Hỏi thăm khi anh, chị bị ốm; Chia vui với thành tích học tập của anh, chị.

Để tăng cường hiệu quả của hoạt động này, sử dụng phương pháp sắm vai là một lựa chọn có thể. Hoạt động sắm vai vừa mang tính trực quan cao vừa cho các em được trải nghiệm thực tế công việc.

Khi HS vừa thực hiện, vừa nói (kết hợp hành động và lời nói), GV có thể điều chỉnh, uốn nắn trực tiếp để đạt được hiệu quả cao hơn.

GHI NHỚ

Kết thúc bài học, GV cho HS cùng đọc to, học thuộc lòng câu ca dao:

*Anh em như thể chân tay
Rách lành đùm bọc, dở hay đỡ đần.*

Chân trời sáng tạo